

færd på Skagen rækker vel også ud over »hverdagslivet«.

Alt i alt en meget nyttig bog.

Ib Gejl

Sv. Aage Bay: *Horsens historie indtil 1837*. (Udgivet af Horsens kommune, 1982). 515 s., i11.

Forfatteren har valgt året for indførelsen af de første borgervalgte byråd til afslutning for denne skildring af byens historie, hvad der formodentlig viser, at der kan ventes endnu et bind; allerede 1953 havde han ført beskrivelsen ned til nutiden i en mindre bog, som ejer det fortrin, at den i uddrag bringer en række kilder lige fra den ældste byret til det kommunale budget for 1940-41, så de to bøger kan med fordel benyttes jævnsides. Kilderne til Horsens' historie i middelalderen er sørgeligt få, så det er besynderligt, at forfatteren ikke udnytter de oplysninger, stadretten giver, i større omfang. Lånt fra Slesvig og videregivet til Ebeltoft er den i en central stilling, når byernes vilkår skal drøftes, men det må heller ikke glemmes, og det fremhæves rigtigt, at byen lå på kongens grund og ifølge Kong Valdemars Jordebog var møntsted. I det 13. århundrede har den åbenbart været en ikke ubetydelig by, så desto mere beklageligt er det, at kilderne til nærmere oplysninger svigter. Et af de få levn er byseglet, af hvilket der er bevaret et aftryk på et gælds-brev fra 1368, men forfatteren gengiver ikke det tydelige billede i P.B. Grandjeans værk om de danske købstæders segl, men en tegning af det, og indskyder således ganske unødvendigt et mellemled uden værdi som kilde.

Det vil føre for vidt at gennemgå alle sider af byens udvikling gennem århundrederne med skiftende opgangstider og kriseår, som Horsens havde fæl-

les med andre byer, men Sv. Aage Bay glemmer ikke, hvad latinskolen betød, og at den sammen med et par dygtige kunstnere gjorde stedet til et lille kulturcentrum. Også det russiske fyrstehof og prinsesse Charlotte Frederikkes mærkelige menage bliver omtalt, men ikke mere end nødvendigt. Derimod er der grund til at gøre opmærksom på en konflikt fra 1784. Da en skræddersvend havde fået en mulkt for at have forsømt sit arbejde, nedlagde alle svende i faget arbejdet og formåede desuden, at svendene fra tre andre lav gjorde det samme. Udgangen på striden anføres ikke, men det er lærerigt at se, at der så tidligt i en østjysk by kan forekomme ikke alene en strejke, men også en sympatistrejke.

I forordet anføres, at bogen skal erstatte Otto Fabricius' forældede byhistorie fra 1879, der dog stadig vil have sin værdi ved at vise, hvorledes Horsens' historie blev opfattet på denne tid, og om 100 år vil Sv. Aage Bays bog på samme måde blive betragtet som et eksempel på en topografi fra 1982. Måske vil man til den tid fremhæve, at den havde et register, som den første manglede.

Helge Søgaard

Hans Hansen: *Bogens Historie I*. (Bogense Rotary Klub, 1982). 210 s., ill.

Bogen er første bind af en planlagt monografi på 4 bind, så Bogense kan ikke klage over, at dens historie ikke bliver behandlet grundigt. Den foreliggende skildring går til slutningen af det 18. århundrede og bygger delvis på det, der allerede er skrevet om byens skæbne; men forfatteren har selvstændigt arbejdet med stoffet og forøget det med nyt og følger det traditionelle skema med en fyldig indledning om eg-

nens forhistorie, skønt han indrømmer, at det ikke kan konstateres, om der dengang har været en bebyggelse, hvor byen voksede op; man kan i denne og mange andre købstadshistorier med grund spørge, om forhistorien ikke burde udelades, da den ikke fortæller noget om byen og dens problemer, og om man ikke skulle begynde med at drøfte de forudsætninger, der skabte byen. Forfatteren synes selv at være inde på denne tanke i sin fortælling om købstadens fremkomst og betoner her Bogenses stilling som en særlig retskreds, uafhængig af herredet og med en kongelig anerkendelse. Stedets historie begynder derfor med et privilegium fra 1288, hvis ordlyd dog ikke er bevaret. Oprindeligt har byen vel hørt under Harritslevgård og været et udskibningssted for egnens produktion og haft forbindelse til Jylland med sejladstid til Klakring. Det første privilegium, hvis tekst kendes, er fra 1327, men i gengivelsen af det er der sket en besynderlig fejl. Forfatteren bringer den uheldige oversættelse fra Resens Atlas, endda med nye fejl. Hans kilde er Danmarks Riges Breve, og han har ikke bemærket, at den latinske tekst og en oversættelse af den findes i et tillæg efter diplomerne fra 1339, hvor den er indsat, efter at Erik Kroman i sin udgave af købstadlovene fra 1955 har bragt den fulde tekst og den rigtige angivelse af dagen for privilegiets udstedelse. Da Hans Hansen mellem sine kilder anfører Kromans arbejde, bliver fejlen endnu mere mærkelig. Lige så ejendommelig er omtalen af købstadprivilegiet fra 1504, hvorom der loves en nærmere omtale. Er 1504 en trykfejl for 1514? Også andre steder i bogen giver grund til undren.

Det er en vanskelig opgave at skrive en byhistorie, fordi man er bundet af tidligere arbejder, men skal fremføre nye synspunkter, og der skal desuden

samles flere kilder, som ikke før har været anvendt, og man skal være inde i de talrige emner, som de enkelte afsnit af byens udvikling berører. Det er umuligt at beherske dem alle, og det ovenfor anførte svækker ikke det almindelige indtryk af, at der er gjort et stort arbejde for at samle nyt stof og give en fremstilling af den jævne borgers kår, så vidt det lader sig gøre, da kilderne som regel er tavse om hans stilfærdige arbejde.

Bogen bringer en liste over trykte og utrykte kilder, men der savnes en angivelse af, hvorfra de enkelte oplysninger stammer, så den interesserede herudfra kan arbejde videre. Som det heldigvis er blevet regel, bringer bogen et person- og stedregister og det ikke almindelige sagregister. Det er Bogense Rotaryklub, der har foranlediget fremkomsten, og en række lokale institutioner har økonomisk støttet udgivelsen.

Helge Søgaard

Viggo Petersen: *Det gamle Åbenrå*. (Nationalmuseet, 1982). 74 s. III.

Den lille bog bringer som indledning en kort gennemgang af byens historie og er i øvrigt formet som en byvandring med Storetorv som udgangspunkt. Vil man for alvor fordybe sig i den lokale arkitektur, er det dog nødvendigt at benytte den registrant, den kyndige arkitekt H.H. Engqvist sammen med forfatteren udarbejdede 1975. Hvis man som turist vil søge at danne sig et indtryk af byens særpræg, giver bogen en udmærket vejledning, og billederne er skarpe og støtter teksten godt. Den er vist ikke tænkt som andet og mere end en orientering for den, der første gang besøger Åbenrå, men denne opgave udfylder den fuldtud.

Helge Søgaard